

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

MOPHATO 12

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA NTLHA (P1)

EXEMPLAR 2014

MEMORANTAMO

MADUO: 70

Memorantamo o, o na le ditsebe di le 7.

KAROLO YA A: TEKATLHALOGANYO

Mokgwa wa go tshwaya Tekatlhaloganyo

- Motlhatlhojwa a se sokelwe dirope fa dikarabo di na le mopeleto o o fosagetseng le diphoso tsa puo ntle le fa diphoso tseo di fetola bokao gonne go tobilwe go tlhaloganya. (Diphoso di nne di supiwela.)
- Fa motlhatlhojwa a dirisa mafoko a puo e sele mo go e e tlhatlhojwang, ikgatholose mafoko ao, mme fa karabo e santse e tlhaloganyega, o se ke wa mo jela maduo. Fela, lefoko le le tswang mo puong e sele le a amogelesega fa le dirisitswe mo sethangweng e bile le tlhokega mo karabong.
- Mo dipotsong tse di bulegileng, dikarabo tsa EE/NNYAYA/ kgotsa KE A DUMELA/ GA KE DUMELANE di se abelwe maduo. Lebaka/tshegetso ke yona e e tshwanetseng go tsewa tsia.
- NNETE/FOSAGETSE kgotsa NTLHA/KAKANYO e se abelwe leduo lepe. Lebaka/tshegetso ke yona e e tshwanetseng go tsewa tsia.
- Fa go tlhokega karabo ya lefoko le le lengwe mme motlhatlhojwa a neetse polelo yotlhe, mo tshwae ka nepagalo fa e le gore lefoko le le nepagetseng le thaletswe/ le ntshofaditswe.
- Fa go tlhokiwa dintlha di le pedi/tharo mme go tlhagisitswe tse dintsi, go tshwaiwe fela tse pedi/tharo tsa ntlha.
- Amogela dipharologano tsa diteme.
- Mo dipotsong tse go tlhophiwang karabo e e nepagetseng mo go tsona, amogela tlhaka e e nyalanang le karabo e e nepagetseng LE/KGOTSA karabo e kwadilweng ka botlalo.

POTSO 1

1.1

1.1.1	C/Ngaka Magome Masike	(1)
1.1.2	Go fokotsa seelo se se kwa godimo sa go ima ga bašwa.	(2)
1.1.3	Re dira mmogo mo go fokotseng go ima ga bašwa.	(1)
1.1.4	Bašwa ba dingwaga tsa bolesome. Bašwa ba ba weditseng dithuto tsa bogareng.	(2)
1.1.5	Go ikilela mo thobalanong. Go tlhophisa ditsala tse di siameng tse di nang le ponelopele.	(2)
1.1.6	Lefapha la Thuto le Lefapha la Katlaatlheleloago.	(2)
1.1.7	Ee, bangwe ba tsaya maikarabelo a go tlamela bana ka e le ba bona./ Nnyaya, gonne fa ba lemoga gore ba imile ba a ba tlogela/ phuaganya.	(2)
1.1.8	Malwetse a thobalano/ Bolwetse jwa Lebolelamading	(2)
1.1.9	Thobalano mo bašweng/ Go ima ga bašwa.	(2)

- 1.1.10 Ke ntlha, ngwaga le ngwaga bašwa ba a ima kwa dikolong/ Mokhuduthamaga a re maitlhommo a letsholo ke go fokotsa dipalopalo tse di tihatlogang. (2)
- 1.1.11 Ke ne ke ka itumelela kgakololo ya gagwe ya gore bašwa ba ikilele mo thobalanong/Ke ne ke ka utlwa botlhoko ka ntlha ya gore borre ba bagolo ba tlogela bašwa fa ba fetsa go ba imisa.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko). (2)
- 1.2**
- 1.2.1 Baagi ba metseselegae. (1)
- 1.2.2 Dipalo le dirutwa tsa bonetetshi/disaense. (2)
- 1.2.3 Yunibesithi (1)
- 1.2.4 Di bua ka barutwana kgotsa ka bašwa./
Di ama Lefapha la Boitekanelo. (2)
- 1.2.5 Bašwa ba ba mo temaneng ga ba ikilela mo thobalanong fa ba ba mo setshwantshong ba ka tswa ba ikiletse mo thobalanong kgotsa ba tlhomile mogopolo wa bona mo dithutong/ bašwa ba temana ga ba tswelele pele ka dithuto tsa bona fa ba setshwantsho ba weditse dithuto tsa bona.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko) (2)
- 1.2.6 Lefapha la Boitekanelo gonne dingaka di dira mo lefapheng le. (2)

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B**TSHOBOKANYO****Mokgwa wa go tshwaya:**

Tshobokanyo e tshwanetse go tshwaiwa ka mokgwa o o latelang:

- **Kabo ya maduo**
 - Maduo a le 7 a dintlha di le 7
 - Maduo a le 3 a puo
 - Palogotlhe: 10
- **Kabo ya maduo a puo fa motlhatlhojwa a dirisitse mafoko a gagwe:**
 - Leduo le le 1 = Fa motlhatlhojwa a nepile dintlha di le 1 – 3
 - Maduo a le 2 = Fa motlhatlhojwa a nepile dintlha di le 4 – 5
 - Maduo a le 3 = Fa motlhatlhojwa a nepile dintlha di le 6 – 7
- **Kabo ya maduo a puo fa motlhatlhojwa a nopotse:**
 - Lefela(0) = Fa motlhatlhojwa a nopotse dintlha di le 6 – 7.
 - Leduo le le 1 = Fa motlhatlhojwa a nopotse dintlha di le 1 – 5.

ELA TLHOKO:

- **Palo ya mafoko**
 - Batshwai ba tshwanetse go netefatsa palo ya mafoko a a dirisitsweng.
 - A motlhatlhojwa a se jelwe maduo fa a sa tlhagisa palo e e solofetsweng kgotsa fa palo ya mafoko a a dirisitsweng e fosagetse. Fa a fetile palo ya mafoko a a lekanyeditsweng, bala go fitlha ka polelo ya bofelo e e tlang morago ga tekanyetso mme o ikgatholose karolo e e setseng ya tshobokanyo.
 - Ditshobokanyo tse dikhutshwane mme di na le dintlhakgolo tsotlhe tse di tlhokegang **di se ke tsa** sokelwa dirope.

POTSO 2

	Dinopolo		Mafoko a a tshikintsweng
1	Tshwaro e e maswe e tlisa letlhoo magareng ga ngwana le motsadi. Mme letlhoo le tsala ipusolosoetso.	1	Tshwaro e e sa siamang ya batsadi e bakela bana go ila batsadi.
2	Bana ba ba tshwerweng makgwakgwa mo malapeng a bona ba mela mowa wa ipusolosoetso.	2	Go sa tshware bana sentle, go tsosa ntwaga magareng ga bana le batsadi.
3	Modimo o re neetse bana jaaka mpho e re tshwanetseng go e itumelela, go ba godisa le go ba naya lorato lwa mmatota.	3	Batsadi ga ba neye bana lorato lwa nnete jaaka go tshwanetse.
4	A re se ba tshware jaaka makgoba gonne le kwa dikgolegolong go tsentswe mokgwa o o siameng wa setho.	4	Go itsa bana kgololosego e e ba tshwanetseng ga go a siama e bile ga se botho.
5	A re inaakanyeng le diphetogo re tlogele go gatela kwa morago.	5	Batsadi ga ba ikamanye le diphetogo ka jalo ba lomeletsa bana.

6	Batsadi bangwe ba re ba batla gore bana ba ba tlotle ka go ba gagamaletsa molao mo lelapeng.	6	Batsadi ba tiisa molao le ditsamaiso mo malapeng.
7	Ke monnye fela ka re a re se nyatse dikgakololo tsa bana ka gone ke bona ba ka re fatlhololang.	7	Batsadi ba tseela dikakanyo tsa bana kwa tlase ba lebala gore botlhale jwa phala bo tswa phalaneng.

Tshwaro e e sa siamang ya batsadi e bakela bana go ila batsadi.√ Go sa tshware bana sentle, go tsosa ntwaga magareng ga bana le batsadi.√ Batsadi ga ba neye bana lorato lwa nnete jaaka go tshwanetse.√ Go itsa bana kgolosego e e ba tshwanetseng ga go a siama e bile ga se botho.√ Batsadi ga ba ikamanye le diphetogo ka jalo ba lomeletsa bana.√ Batsadi ba tiisa molao le ditsamaiso mo malapeng.√ Batsadi ba tseela dikakanyo tsa bana kwa tlase ba lebala gore botlhale jwa phala bo tswa phalaneng.√

Palo ya mafoko [90] **[10]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C**TIRISO YA PUO****Mokgwa wa go tshwaya Karolo C**

- Mopeleto:
 - Karabo ya lefoko le le lengwe e abelwe leduo le fa mopeleto o fosagetse ntle fela le fa phoso e fetola bokao jwa lefoko.
 - Fa dikarabo e le dipolelo tse di tletseng, mopeleto o o fosagetseng o sokelwe dirope fa phoso e le mo ponagalong ya puo e e tlathlobiwanang.
 - Fa go tlathlobiwa dikhutshwafatso, karabo e tshwanetse go nna le matshwao a puo a a nepagetseng.
- Dipopego tsa polelo e tshwanetse go latela melawana ya dipopego tsa puo ka nepagalo e be e tlhagisiwe ka dipolelo tse di tletseng/ go latela taelo.
- Mo dipotsong tse go tlhophiwanang karabo e e nepagetseng mo go tsona, amogela tlhaka e e nyalanang le karabo e e nepagetseng LE/KGOTSA karabo e e kwadilweng ka botlalo.

POTSO 3

- 3.1 D/Lefapha la Merero ya Tikologo (1)
- 3.2. Ditlhaka tse di ntshofaditsweng/tsa bontsho jo bo tseneletseng/
Ditshwantsho/molaetsa o o ngokang ka go kgalema. (1)
- 3.3 Modirisotaelo (1)
- 3.4 Thuanyirui/ya/la (1)
- 3.5 Di na le maikarabelo a go tlhokomela tikologo le dirapa tsa diphologolo.
Go ruta/lemona batho gore ba ka isa kae ditshwaelo le dingongorego tsa bona mabapi le dipolao tsa ditshukudu mo nageng.
(Dikarabo tsa batlathlojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko). (2)
- 3.6 Ke go gatelela molaetsa wa mokhathunu gore go emisiwe polao ditshukudu
gonne lenaka la tsona le sa dire melemo epe. (2)
- 3.7 Maikutlo a tshwenyego/boikuelo - ka ntlha ya polao ya ditshukudu/a go ikuela
- gore dipolao tsa ditshukudu di thibelwe/emisiwe.
(Dikarabo tsa batlathlojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko). (2)
- [10]**

POTSO 4

- 4.1 Letlhalosi la mokgwa (1)
- 4.2 Ke santse ke ikutlwa ke babalesigile kwa sekolong. (1)
- 4.3 Rre o akanya mafoko a a tlhagelelang a/ ga a buele kwa godimo. (2)

- 4.4 A poifo/a letshogo (1)
- 4.5 Go ema tlhogo/go sa itse gore a reng. (1)
- 4.6 Rre le ena ga a sa tlhole a ikutlwa a babalesegile kwa sekolong gonne ba tlhaselwa ke bana/O dumelana le kgang ya gore ngwana ga a sa tlhole a babalesegile go ya sekolong gonne a tshaba gore ngwana o tlaa tshwaediwa ke mokgwa wa go tlhasela barutabana.
(Dikarabo tse di nepagetseng tsa batlhatlhojwa di elwe tlhoko). (2)
- 4.7 Ee, go rotoga ga matlho a morutabana, go wela tlase ga diborele le go tsutsubana ga phatlha go supa a emetse go utlwa gore mme o tlaa tsiboga jang/ le ena o na le bothata joo ka jalo o batla thuso.
Nnyaya, tsibogo go morutwana e ka se mo thuse gonne sebakwa sa bothata jwa bona ga se tshwane./tsibogo e ka ka se mo akaretse gonne mme a sa itse fa le ena a na le bothata. (2)
[10]

POTSO 5

- 5.1 Tlhalosi ya sediriso (1)
- 5.2 Polelwanakutu (1)
- 5.3 Ntshi e ka se tsene mo leitlhong ya ba ya tswa a sa utlwa sepe/
Ntshi e ka se ke ya tsena mo leitlhong ya ba ya tswa a sa utlwa sepe. (1)
- 5.4 O ne a sa ntse a tshwerwe ke letlhoo la ga Stella. (1)
- 5.5 Lediri + leina (2)
- 5.6 O se ikopise tlhogo ka ngwana yoo o tlaa go tlhola./Se sa feleng se a bo se tlhola./Mokhuduthamaga o ile go tlhola molwetse kwa kokelong./Ke tlaa amogela sekgele fa ke tlhola dikgaisano. (2)
- 5.7 Ke jona jo bo belang mo pitseng. (2)
[10]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 30
PALOGOTLHE: 70